



FELJTON: TAJNE U DUBINAMA JADRANA (5) DANAS U SVIJETU POSTOJE JOŠ SAMO TRI NEOŠTEĆENA OBRUŠAVAJUĆA BOMBARDERA JUNKERS JU-87 STUKA



ZLOGLASNA ŠTUKA NA DNU JADRANA

Pronalazak olupine gotovo netaknutog njemačkog obrušavajućeg bombardera iz doba Drugog svjetskog rata u čistom Jadranskom moru još u rujnu 2014. bio je senzacionalan arheološki nalaz. No, kako je ta rijetka "ptica" završila na morskom dnu kod otoka Žirja?

 DANIJEL FRKA

Vedrina sunčanih ljetnih dana, proljetne bonace i blagi maestrali tisućljećima su pozivali ljude na plovidbu prekrasnim predjelima Jadranskog mora. Ali nije Jadran uvijek takav. Nerijetko pokazuje i svoje drugo lice, zapjenjeno orkanskom burom, crnim niskim oblacima nadolazeće nevere, valovima olujnog juga ili snježnim vijavicama. Tada taj pitomi zaljev postaje smrtonosna klopka ravna biskajskim olujama u kojima se bezazlena plovidba pretvara u očajničku borbu na život i smrt. Nikada neće biti točno poznato koliko je

brodova i pomoraca stradalo na Jadranu od počeka plovbe do danas. Prema nekim procjenama, uz istočnu obalu Jadrana je u proteklih tri tisuće godina potopljeno više od dvije tisuće brodova. Knjiga "Potonulo blago Jadrana" donosi nam priče o 75 potonulih brodova i vojnih aviona na lokacijama od Savudrije do Prevlake. Treća je to knjiga u seriji ronilačkih vodiča koje je osmislio i napisao Danijel Frka, podvodni istraživač, fotograf, povjesničar i pisac. Nedjeljni donosi uzbudljive priče o tajnama iz dubina Jadrana.



Naslovnica monografije koju su upravo objavile Naklada Val i Hanza Media. U monografiji je, osim uzbudljivih priča, na 592 stranice objavljeno oko 1000 fotografija, 70 originalnih ilustracija Danijela Frke i 80 karata s koordinatama

N

e događa se često da ronionci otkriju netaknuti ratni zrakoplov kako leži na dnu mora. Dakle, kad se to dogodi, uvijek dospje na naslovnice velikih novina i vjesti na TV medijima. Pronalazak olupine gotovo netaknutog njemačkog obrušavajućeg bombardera iz doba Drugog svjetskog rata u čistom Jadranskom moru kod otoka Žirja još u rujnu 2014. bio je senzacionalan i prvorazredan arheološki nalaz. No

kako je ta rijetka "ptica" završila na morskom dnu nedaleko Žirja?

Zrakoplov su otkrili i prijavili ronionci na dah koji su pretraživali teren radi organizacije natjecanja u podvodnom ribolovu. Na Žirju je u to vrijeme upravo boravio ronilački tim Hrvatskog restauratorskog zavoda koji je provjeravao neke sumnjive arheološke lokacije u potrazi za rimskim brodolomima, kada su im podvodni ribolovci prijavili olupinu aviona u blizini, za koju su mislili da je sportski avion tipa "Cessna" pa je arheološki tim zaronio na tom mjestu. Na njihovo iznenađenje, pronašli su gotovo netaknuti obrušavajući bombarder Junkers Ju-87 Stuka, koji je ležao uspravno na pijesku, s prepoznatljivom konstrukcijom krila i uglavnom neoštećen. Bilo je to senzacionalno otkriće i mjesto olupine brzo je stavljeno pod zakonsku zaštitu, a sva sportska ronjenja su privremeno zabranjena, sve dok nije propisana odgovarajuća zakonska zaštita.

O olupina je izvanredno dobro očuvana; zapravo smatra se da je to do sada najbolje očuvana "Štuka" pronađena pod vodom. Po stanju olupine od početka je bilo jasno da je pokušala slijetjeti na površinu mora, no glatko slijetanje pretvorilo se u katastrofu. Motor nije bilo u blizini olupine, pa se pretpostavljalo da je najvjerojatnije otkinut kod udarca u površinu mora prilikom prinudnog slijetanja. Ispostavilo se da su motor prije nekoliko godina pronašli ro-

Evidencijski broj / Article ID: 20620149
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:



NAPAD NA BROD KOD SIBENIKA
 Bombarderi Ju-87R-2 Stuka iz 239. Squadriglie (gore), talijanske Stuke iz 239. Squadriglie napadaju brod Zmaj u šibenskoj luci 12. travnja 1941. (desno)



PILOTI I CRNI GAVRAN
 Zapovjednik 239. Squadriglie Cte. Larcher i piloti Cap. Cenni i Ten. Bongiovanni (prva lijevo), crni gavran nacrtan na poklopcu noge podvozja (druga lijevo)

one za bombardiranje iz obrušavanja. U proljeće 1940., između 72 i 108 aparata Ju 87 B-1, od kojih su neke bili ranije u sastavu Luftwaffe, isporučeno je 91. grupi za bombardiranje iz obrušavanja (96° Gruppo Bombardamento a Tuffo). Talijanska Stuka, nazvana u Italiji "Picchiatello", preraspoređena je u tri Grupe: Gruppo 97°, 101° i 102°. "Picchiatelli" su korišteni prilikom bombardiranja Malte, savezničkih konvoja na Mediteranu te u sjevernoj Africi (gdje su sudjelovali u osvajanju Tobruka). Regia Aeronautica koristila ih je do 1942. godine.

Uožujku 1941. srušena je pronjemačka jugoslavenska vlada, a razjareni Hitler naredio je da se odmah napadne Jugoslaviju. Operacija pod kodnim nazivom "Marita" započela je 6. travnja, a Luftwaffe je u kampanji angažirao StG 1, 2 i 77. snage oko 300 Stuka. S obzirom na minimalan jugoslavenski otpor u zraku, Stuke su stekle zastrašujuću reputaciju u ovom kratkotrajnom ratu. Djelujući gotovo neometano, uzrokovala su velike gubitke među jugoslavenskim snagama, pretrpjevši male vlastite gubitke od kopnene protuzrakoplovne vatre. Učinkovitost obrušavajućih bombardera pridonijela je kapitulaciji Jugoslavije u samo desetak dana. U bombardiranju je sudjelovala i talijanska 239. Squadriglia "Picchiatelli", koja je ujutro 12. travnja napala bombama jugoslavenski brod Zmaj u šibenskoj luci (Zmaj je bio brodmatica za hidroaviona Jugoslavenske kraljevske ratne mornarice).

U isto vrijeme jedan dio obrušavajućih bombardera napao je 2. torpedni divizion Kraljevske jugoslavenske mornarice sastavljen od motornih torpednih čamaca, koji je plovio u blizini otoka Žirja. Zrakoplov kojim je upravljao poručnik Buongiovanni kao pilot i promatrač-strijelac Av.sc. Boscolo pogođen je obrambenom vatrom torpednih čamaca i pokušao je prinudno sletjeti na more, ali je fiksno podvozje, udarivši prvo u vodu, uzrokovalo trenutno prevrtanje i udarac zrakoplova u more, što je rezultiralo otkidanjem motora od aviona. Prevrnuti zrakoplov s posadom zarobljenom u njemu, oslobođen težine otkinutog motora, plutao je još neko vrijeme nošen vjetrovom i valovima prema obali otoka. Kada se konačno napunio vodom, potonuo je na dno, oko 800 m udaljeno od mjesta nesreće. Tijekom procesa potonuća avion je opet zauzeo normalan položaj i tako se zaustavio na pješćanom dnu. Na tom je mjestu ostao netaknut i zaboravljen sljedeće 73 godine... ✓

ninci na lokaciji udaljenoj oko 800 metara od mjesta gdje se nalazi olupina. Vjetrobransko staklo je nestalo, kao i pomični dio poklopca pilotske kabine, ali je središnji i stražnji dio poklopca i dalje na svom mjestu. Osim toga, avion stoji gotovo netaknut na podvozju na morskome dnu na dubini od oko 28 metara, kao da je upravo meko sletio.

Danas u svijetu postoje još samo tri neostećena obrušavajuća bombardera Junkers Ju-87 Stuka koji su izloženi u Muzeju znanosti i industrije u Chicagu, Muzeju Kraljevskog ratnog zrakoplovstva u Londonu i Muzeju automobila i tehnike u gradu Sinsheim u Njemačkoj. U Norveškoj i Grčkoj s morskog dna izvađene su još dvije Stuke, no obje su bile u puno gore stanju od letjelice pronađene kod otoka Žirja.

Već od prvog dana otkrića postavilo se pitanje identiteta ovog bombardera. Je li to bio zrakoplov njemačkog Luftwaffea ili možda obrušavajući bombarder talijanske Regie Aeronautice? Oba ova dva zrakoplovstva djelovala su na području Hrvatske tijekom 2. svjetskog rata i izgubila nekoliko zrakoplova na tom području. Kao povjesničari zrakoplovstva brzo smo suzili našu potragu za pravim identitetom olupine Stuke. Provjeravajući povijesne dokumente došli smo do zanimljivih podataka. Luftwaffe je 1944. izgubio tri Ju-87 D (kasna

verzija Stuke) na području Šibenika (oborili su ih saveznički lovci), ali oni su brzo odbačeni kao mogući kandidati, jer je olupina očigledno bila inačica Ju-87B ili R, koja se razlikuje po obliku od modela D. Stoga je pažnja bila usmjerena na Ju-87 R-2 (inačica osnovnog podtipa B) talijanskog ratnog zrakoplovstva, koji je izgubljen kod Žirja 12. travnja 1941. Ta se identifikacija kasnije pokazalo točnom, a priča o Štuki počela se otkrivati...

Junkers Ju 87 ili Stuka (skraćena od njemačke riječi Sturzkampfflugzeug, "obrušavajući bombarder") bio je njemački obrušavajući bombarder i jurišni zrakoplov. Projektirao ga je ing. Hermann Pohlmann, a prvi put je poletio 1935. godine. Ju 87 debitirao je u Španjolskom građanskom ratu 1937. služeći u Luftwaffeovoj Legiji Condor. Junkers Ju-87 Stuka služio je u sastavu zrakoplovnih postrojbi sila Osovine tijekom cijelog razdoblja Drugog svjetskog rata.

Zrakoplov je bio lako prepoznatljiv po obliku krila, koji je ličio izvrnutim galebom krilima te po fiksnom podvozju. Na napadnim rubovima krila bili su postavljeni vjetrovom pogonjeni generatori, popularno nazvani "Je-

rihonske trube" (njem. "Jericho-Trompete") koje su proizvodile vrlo glasan i rezak zvuk tijekom poniranja prema meti, s ciljem da unište moral obrambenih snaga na zemlji (sjetimo se Bitke na Neretvi). Stuka je ubrzo postala propagandni simbol njemačkog zrakoplovstva i munjevitih pobjeda 1939.–1942. Dizajn Stuke uključivao je nekoliko inovativnih značajki, uključujući kočnice za poniranje i automatski sustav izvlačenja kako bi se osiguralo da se zrakoplov izvuče iz poniranja čak i ako se pilot onesvjesti od velikih g-sila.

Zrakoplov Ju 87 Stuka ostvario je značajne uspjehe u bliskoj zračnoj potpori i borbi protiv brodova na početku Drugog svjetskog rata. Predvodio je zračne napade u invaziji na Poljsku u rujnu 1939., kao i u norveškoj kampanji sljedeće godine. U svibnju 1940. bombarderi Ju 87 odigrali su ključnu ulogu u brzom osvajanju Nizozemske, Belgije i Francuske, djelujući protiv svih ciljeva na zemlji. No iako je bio čvrst, precizan i vrlo učinkovit protiv zemaljskih ciljeva, pokazalo se da je Ju 87, kao i mnogi drugi obrušavajući bombarderi u Drugom svjetskom ratu, vrlo ra-

STUKA LEŽI NA GOTOVO RAVNOM PJEŠĆANOM DNU U ZAČUDJUĆE DOBROM STANJU S OBZIROM NA VRIJEME PROVEDENO U MORU